

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΑΜΟΥΗΛ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΠΟΔΟΣ

Τὸ κείμενο ποὺ ἐκδίδεται στὴ συνέχεια παραδίδεται ἀπὸ ἓνα μόνο κώδικα, τὸν Scorialensis Y-II-10 (265), ff. 507v-512v. Δυστυχῶς, ἀπὸ τὸ χειρόγραφο ἔχουν ἐκπέσει ὀρισμένα φύλλα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ λείπει τὸ τέλος τοῦ κειμένου¹.

Συγγραφέας εἶναι ὁ χαρτοφύλαξ Σαμουήλ ὁ Μαυρόπουλος, γνωστὸς ἀξιωματοῦχος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ ΙΒ' αἰώνα². Ὁ μόνος ἐρευνητὴς ποὺ ἔχει μελετήσει τὸ κείμενο τοῦ Μαυρόποδος εἶναι ὁ J. Darrouzès, ὁ ὁποῖος διαπίστωσε ὅτι τὸ κείμενο ἐκφωνήθηκε ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ Γ' (1170-1178) (τοῦ τοῦ Ἀγχιάλου)³. Ὅπως ἀναφέρεται ρητὰ στὸ κείμενο, ὁ πατριάρχης ἦταν, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάρρησή του στὸν οἰκουμενικὸ θρόνο, ἕπατος τῶν φιλοσόφων (f. 508v ὁ ἐν φιλοσόφοις ἕπατος χθές), καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Μιχαήλ ὁ τοῦ Ἀγχιάλου εἶχε αὐτὸ τὸ ἀξίωμα⁴. Ὁ Darrouzès ὑποστηρίζει ἀκόμη, μὲ βάση ὀρισμένα χωρία τοῦ κειμένου, στὰ ὁποῖα ὁ ρήτορας ἀποκαλεῖ τὸν πατριάρχη ἀδελφὸ του, ὅτι ὁ Μιχαήλ τοῦ Ἀγχιάλου ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Σαμουήλ τοῦ Μαυρόποδος. Ἐπίσης, ταυτίζει τὸν κοινὸ πνευματικὸ πατέρα τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ καὶ τοῦ Σαμουήλ —ὁ ὁποῖος ἐγκωμιάζεται στὸ κείμενο τοῦ δευτέρου— μὲ κάποιον μητροπολίτη Ἀγχιάλου, ὁ ὁποῖος ἦταν θεῖος τοῦ Μιχαήλ καί, φυσικά, καὶ τοῦ Σαμουήλ. Προχωρώντας ἀκόμη περισσότερο, ὁ ἴδιος ἐρευνητὴς θεωρεῖ ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸ δεῖπνο στὸ ὁποῖο ἦταν παρὼν ὁ πνευματικὸς πατέρας τοῦ Μιχαήλ καὶ τοῦ Σαμουήλ, σύμφωνα μὲ ὅσα λέει ὁ δεῦτερος στὸ τέλος τοῦ σωζόμενου μέρους τοῦ κατηχητικοῦ λόγου, παρατέθηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη Β' τὸν Κομνηνὸ (1118-1143).

1. G. de Andrés, *Catálogo de los Códices Griegos de la Real Biblioteca de El Escorial*, τ. 2, Madrid 1965, σ. 130.

2. J. Darrouzès, *Recherches sur les Ὀφφίτια de l'Église byzantine* [Archives de l'Orient Chrétien 11], Paris 1970, σσ. 529-530, καὶ V. Grumel, *Les Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople*, τ. 1, *Les Actes des Patriarches*, τύχ. 3. *Les Regestes de 1043 a 1206*, Socii Assumptionistae Chalcedonenses 1947, σ. 166 (ἀρ. 1143).

3. Darrouzès, ὁ.π., σ. 104, ἀρ. 3.

4. Bl. R. Browning, «A new Source on Byzantine-Hungarian Relations in the Twelfth Century. The Inaugural Lecture of Michael ὁ τοῦ Ἀγχιάλου ὡς ἕπατος τῶν Φιλοσόφων», *Balkan Studies* 2 (1961) 173-214.

Ὁ Darrouzès ὅμως παραβλέπει μία λεπτομέρεια. Ὅπως ἀναφέρεται σαφῶς στὸ κείμενο, ὁ αὐτοκράτορας παρέθεσε τὸ γεῦμα γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ γάμου του (f. 512ν τοῦ *νυμφίου καὶ βασιλέως*). Ἄν ὁ *νυμφίος* ἦταν ὁ Ἰωάννης Β', τότε εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ υποθέσουμε ὅτι τὸ δεῖπνο γιὰ τὸ ὁποῖο μιλά ὁ Μαυρόπουλος, ἔλαβε χώρα τὸ 1104, ὅταν ὁ, διάδοχος ἀκόμη, Ἰωάννης παντρεύτηκε τὴν πριγκίπισσα Πιρόσκα-Εἰρήνη τῆς Οὐγγαρίας⁵. Ἐφ' ὅσον ὁ Σαμουήλ, ὅπως λέει ὁ ἴδιος, ἦταν παρὼν στὸ συμπόσιο αὐτό, πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ 1170 ἦταν μεγαλύτερος ἀπὸ ἐνεθνήτα χρονῶν, πράγμα μάλλον ἀπίθανο. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ μόνη λύση εἶναι νὰ υποθέσουμε ὅτι ὁ Σαμουήλ ἀναφέρεται σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο γάμους τοῦ Μανουήλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ.

Ὁ Μανουήλ παντρεύτηκε τὸ 1146 τὴ Βέρθα τοῦ Σούλζμπαχ⁶ καὶ τὸ 1161 τὴ Μαρία τῆς Ἀντιοχείας⁷. Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ προσδιορίσουμε σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς δύο γάμους τοῦ αὐτοκράτορα ἀναφέρεται ὁ Σαμουήλ, θὰ πρέπει πρῶτα νὰ ἐξετάσουμε ποιὸς πραγματικὰ ἦταν ὁ πνευματικὸς πατέρας τοῦ Πατριάρχου Μιχαήλ καὶ τοῦ Σαμουήλ. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ Σαμουήλ δὲν ἀναφέρεται σὲ κάποιον μητροπολίτη Ἀγχιάλου, ὅπως πιστεύει ὁ Darrouzès, ἀλλὰ σὲ κάποιον πατριάρχη, ὅπως ρητὰ λέγεται στὸ κείμενο (f. 510ν *ἐκεῖνό σοι τὸ τοῦ πατριάρχου πρόσμά τι προσάδω καὶ λιτάζομαι, θεοείκελε δέσποτα, κέλευσόν με ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν καὶ τῶν τούτου θαρρούντως πλεονεκτημάτων ἐπάψασθαι, καὶ f. 511ν Πάντως δὲ οὐδεὶς τῶν ἀπάντων, ὅς οὐ καὶ τούτω τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀπὸ μέρους ἴσον καὶ ἐφαρμόσαιτο, ἦν καὶ ὑψηγορίαν εἶποιμι ἂν ἰδικήν, πλέον ἢ τὴν ἐκ γένους προσωνυμίαν τηλεφανῆ τιθεῖσαν κυριολέκτως τὸν μέγαν ἐν πατριάρχαις*). Ἐξάλλου, ὁ Σαμουήλ λέει ὅτι χρωστᾶ τὸ ἀξίωμα του στὸν πνευματικὸ του πατέρα, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν προώθησε σὲ αὐτὸ (f. 510ν *οὕτω χρῆναι προσοίσειν τι καρποφόρημα λογικοῦ γεωργίου τῷ εἰς τοῦτον τὸν βαθμὸν προβίβασαντι*). Ἄν υποθέσουμε ὅτι ὁ Μαυρόπουλος ἀναφέρεται στὸ ἀξίωμα τοῦ χαρτοφύλακος ποὺ κατέχει, εἶναι δύσκολο νὰ δεχθοῦμε ὅτι διορίσθηκε χαρτοφύλαξ τοῦ πατριαρχείου ἀπὸ κάποιον μητροπολίτη Ἀγχιάλου καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πατριάρχη, στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὁποῖου ἀνήκαν οἱ τέτοιοι εἴδους διορισμοί. Ἐπίσης, θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δεῖπνου καθόταν δίπλα στὸν αὐτοκράτορα, ὅπως ἐπέβαλλε τὸ αὐτοκρατορικὸ τυπικὸ σὲ αὐτὲς τὶς ἐπίσημες περιστάσεις γιὰ τὸν πατριάρχη⁸.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸν πρῶτο γάμο τοῦ Μανουήλ Α' τὸν εὐλόγησε ὁ Μιχαήλ Β' Κουρκουὰς-Ὁξειτής (1143-1143), ἐνῶ τὸν δεύτερο τὸν εὐλόγησε ὁ Λουκάς

5. Βλ. G. Moravcsik, *Byzantium and the Magyars*, Amsterdam 1970, σ. 70· Κ. Βαρζός, *Ἡ γενεαλογία τῶν Κομνηνῶν*, τ. 1, [Βυζαντινὰ κείμενα καὶ Μελέται 20α], Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 204-205.

6. Βαρζός, ὁ.π., σ. 455.

7. Αὐτόθι, σ. 459.

8. Φ. Κουκουλές, *Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός*, τ. 4, Ἀθήναι 1951, σ. 143.

ὁ Χρυσοβέργης (1157-1169/70)⁹. Πιστεύω ὅτι ὁ Σαμουήλ πρέπει νὰ ἀναφέρεται στὸν Λουκά τὸν Χρυσοβέργη, προκάτοχο τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ Γ'. Ὁ Σαμουήλ, ἀρχίζοντας νὰ μιᾶ γιὰ τὴν ἐγκράτεια ποῦ ἔδειξε ὁ πνευματικός του πατέρας στὸ συμπόσιο ποῦ παρέθεσε ὁ αὐτοκράτορας, λέει ὅτι δὲν θὰ μιλήσει γιὰ τὸ συμπόσιο ποῦ διοργανώθηκε πρόσφατα ἀλλὰ γιὰ ἓνα παλαιότερο (f. 512ν *πάροιθεν*). Ἐὰν μιλοῦσε γιὰ τὸν πατριάρχη Μιχαήλ Κουρκούα, δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ πεῖ κάτι τέτοιο, ἐφ' ὅσον ὁ πατριάρχης αὐτὸς ἦταν πρὸ πολλοῦ πεθαιμένος καὶ δὲν ἦταν, φυσικά, δυνατὸν νὰ παρίσταται σὲ ἓνα συμπόσιο ποῦ διοργανώθηκε *χθές ποὺ καὶ πρότρητα*, ὅπως λέει ὁ συγγραφέας (f. 512ν). Ἐὰν ἡ ἐρμηνεία ποῦ προτείνουμε εἶναι ὀρθή, θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ δεχθῶμε ὅτι τὸ ἄλλο πρόσωπο ποῦ, μαζὶ μὲ τὸν Σαουήλ, ὑπηρετοῦσε τὸν πατριάρχη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου, ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Μιχαήλ τοῦ Ἀγχιάλου, ἐφ' ὅσον ὁ Σαμουήλ λέει ὅτι ἦταν *τις τῶν τότε μὲν ὁμοτίμων μοι, νυνὶ δὲ ἐκείνῳ ὁμόθρονος* (f. 512ν). Ὁ γάμος λοιπὸν ποῦ ἀναφέρεται ἦταν αὐτὸς τοῦ 1161.

Ποῖο ἦταν ὅμως τὸ συμπόσιο ποῦ διοργανώθηκε πρόσφατα καὶ τὸ ὁποῖο ὁ Σαμουήλ ἔχει τὴν πρόθεση νὰ περιγράψει ἀργότερα: (f. 512ν *Τὰ γὰρ τοι κατὰ τὴν πρόσφατον μικρὸν τι τέως ἀναμεινάτω τὸν λόγον. Τετάξεται γὰρ ἐπὶ τέλους καὶ ταῦτα καὶ ὡς ἐξὸν ὑμνηθήσεται*). Ἐὰν ὑποθέσουμε ὅτι ὁ λόγος τοῦ Σαμουήλ ἐκφωνήθηκε τὸ 1170, λίγο μετὰ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ Γ', μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ ρήτορας ἀναφέρεται στὸ συμπόσιο ποῦ ὀργανώθηκε λίγους μῆνες πρὶν, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1169, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς *ὀνομαστηρίου καὶ γενεθλίου ἡμέρας*, ὅπως λέει ὁ Νικήτας Χωνιάτης¹⁰, τοῦ Ἀλεξίου, γιοῦ τοῦ Μανουήλ Α'. Κατὰ σύμπτωση, στὸν κώδικα Scorialensis Y-II-10 (265) ἀμέσως μετὰ τὸν λόγο τοῦ Μαυρόποδος παραδίδεται ἓνα ἀκέφαλο (καὶ κατὰ συνέπεια ἀνώνυμο) κείμενο, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται σὲ αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1169¹¹. Πρὸς στιγμή θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ σκεφθεῖ ὅτι τὸ ἀνώνυμο αὐτὸ κείμενο ἀποτελεῖ ἀπλῶς τὴ συνέχεια τοῦ κατηχητικοῦ λόγου τοῦ Μαυρόποδος. Μιὰ τέτοια ὅμως ὑπόθεση δὲν φαίνεται νὰ ἀνταποκρίνεται στὰ πράγματα. Βέβαια, στὸ τέλος τοῦ ἀνώνυμου κειμένου ὑπάρχει μιὰ ἀναφορὰ σὲ βασιλικὸ γάμο, πιθανῶς αὐτὸν τοῦ 1161 (f. 518 *καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ εἰσιτάθητε πρῶτον μὲν τῆς αὐτοῦ νυμφεύσεως τράπεζαν, εἶτα δὴ τοῦ παιδὸς τὰ γενέθλια*). Ὅμως τὸ θέμα τῆς νηστείας ποῦ ἀναλύεται διεξοδικὰ στὸν λόγο τοῦ Μαυρόποδος ἀπουσιάζει στὸ ἀνώνυμο κείμενο, ἐνῶ ὁ πατριάρχης

9. Βαρζός, ὁ.π., σ. 455.

10. *Nicetae Choniatae Historia*, recensuit I. A. Van Dieten, τ. 1 [CFHB XI/1], Berlin 1975, σ. 169

11. Στὸ κείμενο ἀναφέρεται ἐπίσης ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀνδρόνικου Κομνηνοῦ στὴν Αἴγυπτο τὸ 1169 (f 517 *καὶ τὸ κράτιστον τῶν Ἀλεξανδρέων ἄστου φερωνύμως ἅπαν κατεμιάνθη νέων σφαγαῖς, καὶ ὁ τληπόλεμος στρατηγός, οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν ἀριστόμαχος, πολλοὺς καταδορατίσας τῷ οἰκείῳ κοντῷ, στεφανίτης ἦδη καὶ νικητὴς ἀνηγόρευται* (πρβ. Νικ. Χων., ὁ.π., σσ. 159-168), ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ παρουσία στὶς τελετὲς τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (ἴσως τοῦ Νικηφόρου Β').

Λουκάς μνημονεύεται μόνο περιστασιακά (f. 514 τότε πρῶτος εἰσῆει Λουκάς ὁ πάνυ μετὰ τῆς ποδῆρους καὶ τῆς λοιπῆς ἱεραρχικῆς στολῆς ἐγκαινίσων καὶ ἀγιάσων). Ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται τὸ κείμενο νὰ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Μαυρόποδα μετὰ τὸν κατηχητήριον, ὅποτε μὲ τὴ φράση ποὺ παραθέσαμε πιὸ πάνω (τετάξεται γὰρ ...) θὰ πρέπει νὰ ἐκφράζεται μιὰ ὑπόσχεση ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέα ἢ ὁποῖα θὰ ἐκπληρωθεῖ στὸ μέλλον.

Τέλος δυὸ λόγια γιὰ τὴ σχέση ποὺ συνδέει τὸν Σαμουήλ μὲ τὸν πατριάρχη Μιχαήλ Γ'. Ὁ Dargouzes πιστεύει ὅτι ὁ Σαμουήλ ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Μιχαήλ Γ' (f. 508 σοὶ τῷ ἐμῷ μὲν πρὶν ἀδελφῷ νυνὶ δὲ πατρὶ καὶ δεσπότη περιχαρῶς ὑποκέκλιμαι). Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅμως αὐτὸς δὲν φαίνεται νὰ εὐσταθεῖ. Ὁ Σαμουήλ μιᾶ μεταφορικᾶ. Εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Μιχαήλ, ἐπειδὴ ἔχουν κοινὸ πνευματικὸ πατέρα (f. 509ν τὸν ἐμὸν καὶ κοινὸν πατέρα) καὶ κοινὴ μητέρα, τὴν ἐκκλησίαν (f. 508ν ἡ πολύτεκνος αὐτῆ μητηρ, ἡ ἐκκλησία). Αὐτὸ εἶναι κοινὸ στὰ βυζαντινὰ κείμενα. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Θεοφύλακτος Ἀχρίδος ἀποκαλεῖ ἕναν γραμματοκομιστὴ «ἀδελφὸ» του, ἐπειδὴ ἔχουν κοινὸ πνευματικὸ πατέρα¹². Ἐξάλλου, στὰ ρητορικὰ κείμενα τοῦ δωδέκατου αἰῶνα ἡ λέξη ἀδελφὸς ἔχει συχνὰ τὴν ἔννοια τοῦ συναδέλφου. Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ ἀκόλουθο χωρίο τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης: Ἡμεῖς δὲ οὔτε κεκλοφότες ἀπ' οὐδενὸς οὐδὲν οὔτε τὰ τοῦ ἀδελφοῦ εἰληφότες πρεσβεῖα, τῶν τοῦ μακροῦ χρόνου δώρων ἐκπίπτομεν καὶ ὁ μὲν ἐμὸς οὗτος ἀδελφὸς ἄλλοις τῶν πρωτοτοκίων οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπέστη¹³. Ἡ ἴδια ἔννοια ὑπάρχει καὶ στὸ ἐπόμενο χωρίο, ὅπου ὁ Βασίλειος Πεδιαδίτης κατηγορεῖ κάποιον συνάδελφόν του ὁ ὁποῖος τὸν ὑποσκέλισε ἱεραρχικά: ὁμόγνιοι ἡμεῖς ἀδελφοί, σοὶ πατρὶ κατὰ πνεῦμα χρησάμενοι, αὐτὸς τε καὶ ὁ πρὸ ἐπταδικῶν ἡμερῶν περιόδου ἐνδυθεὶς παρὰ σοῦ τὴν πρώτην στολήν¹⁴.

Περίληψη

1. Εἶναι ἄξιο ἀπορίας πῶς ἐγὼ βρέθηκα στὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφωνήσω αὐτὴ τὴν ὁμιλία, ἐνῶ εἶμαι ἐντελῶς ἀνάξιος. Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι πρέπει νὰ μιλήσω μπροστὰ σὲ ἀνθρώπους σοφοῦς, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τὰ πάντα.

2. Μάλιστα ὁ ἐπικεφαλῆς τῆς σοφῆς ὁμηγύρευς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης, μὲ τὸν ὁποῖο κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ συναγωνισθεῖ ὡς πρὸς τὴ σοφία. Μπορεῖ νὰ εἶσαι νεότερος χρονικὰ καὶ ἄλλοι νὰ σὲ ξεπερνοῦν στὴν ἡλικία, ὅπως καὶ ἡ σκιά προηγεῖται τοῦ σώματος, ὅμως πραγματικὰ αὐτὴ ἡ χρονικὴ προτεραιότητα δὲν τοὺς κάνει νὰ φαίνονται, σὲ σύγκριση μὲ σένα, τίποτε περισσότερο ἀπὸ σκιές. Ἡ ἄξια σου ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ δύο ὕψηλὰ

12. Théophylacte d'Achrida, Lettres. Introduction, texte, traduction et notes par P. Gautier [CFHB XVI/2], Θεσσαλονίκη 1986, σ. 253.

13. P. Wirth, «Zur Biographie des Eustathios von Thessalonike», *Byzantion* 36 (1966) 268 [= τοῦ ἴδιου, *Eustathiana. Gesammelte Aufsätze zu Leben und Werk des Metropoliten Eustathios von Thessalonike*, Amsterdam 1980, σ. 19].

14. Scorialensis Y-II-10 (265), f. 376.

ἀξιώματα πού κατέκτησες, δηλαδή ἐκεῖνο τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καί τώρα τὸ ἀξίωμα τοῦ πατριάρχου. Θυμᾶμαι τώρα τὴν περίπτωση τοῦ Ξέρξη πού, ὅταν προτιμήθηκε ἀπὸ τὸν ἀδελφό του καί ἔγινε βασιλιάς, ἀμέσως ἔσπευσε νὰ ἀγκαλιάσει τὸν ἀδελφό του, πού πρὶν ἀπὸ λίγο ἦταν ἀνταγωνιστὴς του¹⁵. Ἡ χαρὰ μου ἔτσι εἶναι μεγάλη, πού τώρα εἶμαι ὑπέρητης ἐκείνου πού πρὶν ἀπὸ λίγο ἦταν συνάδελφός μου.

3. Ὅμως σὰν τὸν Μαραθωνομάχο Καλλίμαχο, βάλλομαι ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς μὲ βέλη πυκνά. Ἐννοῶ φυσικὰ τὴ δυσμενὴ στάση ὀρισμένων ἀκροατῶν πού, ὅπως λέει καί ὁ Πλούταρχος, ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸν ὁμιλητὴ, χαζεύουν καί εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὸν κρίνουν ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες του, χωρὶς νὰ σκέπτονται τὶς δικές τους. Κανεὶς γιὰ παράδειγμα δὲν βάζει στὸ νοῦ του πόσο ἀσυνήθιστος εἶμαι νὰ μιλῶ μπροστὰ σὲ ἀκροατήριον. Ὅμως βασίζομαι στὴν εὐνοϊκὴ διάθεση τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀκροατῶν μου.

4. Πρῶτα ὅμως θὰ ἀναφερθῶ σὲ ἐκεῖνον πού μὲ ἀνέδειξε, κι ἄς εἶναι πεθαμένος, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθῶ ἀγνώμων. Ὁ Ἀντιφέρων ὁ Ὠρείτης φανταζόταν ὅτι βλέπει διαρκῶς κάποιον ἄλλον ἄνθρωπο μπροστὰ του νύχτα μέρα, ἐξαιτίας κάποιας ἀσθένειας, ἡ ὁποία ἴσως ὀφειλόταν σὲ κάποια δυσλειτουργία τῆς ἀνακλαστικῆς του ἰκανότητος. Ἐγώ, σὰν τὸν Ἀντιφέρωντα, ἔχω συνεχῶς μπροστὰ στὰ μάτια μου τὸν ὑπέροχο ἐκεῖνο ἄνθρωπο, ὅχι βέβαια ἐπειδὴ ἔχω κάποια ἀσθένεια, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐπειδὴ κανεὶς ἀπ' ὅσους ἤρθαν σὲ κάποια ἐπαφὴ μαζί του, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν βγάλει ἀπὸ τὴ μνήμη του.

5. Ἀπὸ τὴ μιὰ λοιπὸν πρέπει νὰ πῶ κάτι γιὰ τὸ θέμα τῆς ψυχικῆς καθαρότητος καί τῆς νηστείας, καί ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔχω καί τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐγκωμιάσω τὸν πνευματικό μου πατέρα. Θὰ τὰ συνδυάσω καί τὰ δύο καί ἄς μὴ μὲ κατηγορήσει κανεὶς γι' αὐτό. Ὑπάρχει ἄλλωστε καλύτερος τρόπος νὰ μιλήσεις γιὰ τὸ θέμα τῆς ἀρετῆς καί τῆς νηστείας ἀπὸ τὸ νὰ ἐγκωμιάσεις τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον πού ἦταν ὑπόδειγμα ἐγκράτειας;

6. Δῶσε μου λοιπὸν, δέσποτα, ἐντολὴ νὰ ἀρχίσω νὰ ἐγκωμιάζω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ὅπως ὁ Χριστὸς διέταξε τὸν Πέτρο νὰ βαδίσει πάνω στὰ κύματα. Γιατὶ ἐμένα, πού φυσικὰ δὲν ἔχω τὴν ψυχικὴ δύναμη τοῦ Πέτρου, ἀκόμη καί ἂν μοῦ δώσεις ἐσὺ τὴν ἐντολή, ὁ φόβος δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλείψει ὀλότελα. Παρακαλῶ λοιπὸν τὸν ἴδιο τὸν ἐγκωμιαζόμενο νὰ μοῦ δώσει δύναμη, ὅσο κι ἂν ἀπεχθανόταν τὰ ἐγκώμια, ὅταν ἦταν ζωντανός. Ἄς μὲ βοηθήσει ὅμως στὴν προσπάθειά μου νὰ τὸν ἐγκωμιάσω, σκεπτόμενος ὅτι ἔτσι θὰ βοηθήσει στὸ νὰ προβληθοῦν οἱ ἀρετές, οἱ ὁποῖες κάποτε τὸν στήριξαν καί τὸν ἀνέδειξαν.

7. Ἡ πιὸ ξεχωριστὴ ἀπὸ ὅλες τὶς ἀρετές του ἦταν ἡ ἐγκράτεια. Δὲν χρειάζομαστε νὰ ἀκούσουμε τὸν προφήτη Ἰωὴλ πού μᾶς καλεῖ σήμερα νὰ νηστεύσουμε. Ἐχομε μπροστὰ μας τὸ ζωντανὸ παράδειγμα τοῦ πνευματικοῦ μου πατέρα, πού πράγματι βοᾷ. Ἦταν πραγματικὰ ἕνας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὅπως καί ὁ Μωϋσῆς.

8. Νομίζει μάλιστα κανεὶς ὅτι τὰ λόγια τοῦ προφήτη Ζαχαρία, «*Νηστεία ἡ τετράς κτλ.*», ἔχουν εἰπωθεῖ γι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Ἀπέφυγε ὅλες τὶς ἡδονὲς αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα. Ἴσως μάλιστα ἡ φράση *νηστεία ἡ τετράς* ταιριάζει στὴν περίπτωσή του, ἐπειδὴ νήστευε καί τὶς τέσσερις ἐποχὲς τοῦ χρόνου, ἢ ἐπειδὴ ἄσκησε κατ' ἐξοχὴν τὶς τέσσερις βασικὲς ἀρετές. Ἡ φράση τώρα «*νηστεία ἡ πέμπτη*» τοῦ ταιριάζει, ἐπειδὴ ἔκλεισε τὶς πέντε αἰσθήσεις καί ἔτσι δὲν ἀφέθηκε ἔρμαιο τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Τέλος ἡ ἐγκράτεια του δὲν λύγιζε ποτὲ οὔτε εἶχε ὄρια, ὅπως δὲν ἔχει ὄρια καί ἡ μέλλουσα ὀγδόη ἡμέρα.

9. Θὰ ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα: Σὲ ἕνα βασιλικὸ δεῖπνο στὸ παρελθὸν οὔτε κἀν

15. Δὲν ἀποκλείεται ὁ Σαμουὴλ νὰ ἔτρεφε τὴ φιλοδοξία νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος πατριάρχης μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργου, ὁπότε ἡ ἐπιλογὴ τοῦ συγκεκριμένου ἱστορικοῦ παραδείγματος γίνεταὶ εὐκολότερα κατανοητὴ.

ἄγγιξε τὰ φαγητὰ ποῦ ἦσαν μπροστά του. Μόνο ἔβαζε λίγο στὰ χεῖλη τὸ ποτήρι, γιὰ νὰ μὴ θίξει τὸν αὐτοκράτορα ποῦ γιόρταζε τοὺς γάμους του.

Τοῦ γεγονότος χαρτοφύλακος τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας 507v
κυροῦ Σαμουήλ τοῦ Μαυρόποδος λόγος κατηχητικὸς πρῶτος.

1. Ἦν ἄρα καὶ τοῦτο τοῖς ἔκπαλαι παροιμιακῶς ἄδομένοις ἐοικὸς ἀπο-
μνημονεύμασιν, ἐν ἐπιδεικτικῶσι νῦν τετάχθαι κάμει οὐχ ἦττον ἢ Θεοσίτην ἐν
καλλικόμοις ἢ Φειδίαν ἐν αὐληταῖς ἢ Σαοῦλ ἐν προφήταις, ἢ τῶν ὅσα παραδό-
ξως ἢ ἱστορία πεπράχθαι τισὶ παραδέδωκεν, ὡς ἔμελλέ μοι περὶ τὸ τῆς ἡμέρας
5 ὄψιον πρὸς τὴν ἐργατείαν κληθῆναι τοῦ πολυσαφούς ἀμπελώνος τοῦδε τοῦ
ἱεροῦ, εἰς ὃν οἱ μὲν [ἅμα] πρῶτ' εὐτυχῶς ἐμισθώθησαν ἢ ἐκλήθησαν, γεννάδα
δὴ τινες ὄντες καὶ τὴν ἰσχὺν βρεφόθεν ὑπέραχμοι, οἱ δὲ περὶ τὸ τῆς ἡμέρας με-
σαίτατον, οἷς ὁ τόνος ἀνάλογος τῷ χρόνῳ καὶ σύμμετρος, οἱ δὲ περὶ τὰς τοῦ
ἡλίου δυσμάς, ὅσοι βραδεῖς, οἶμαι, πάντη καὶ ἀσθενεῖς ἐγκαμεῖν πανημέριοι τῇ
10 κλαδεῖα καὶ τῇ σκαπάνῃ, οἷος ἴσως ἐγώ, νωθῆς πρὸς ταῦτα καὶ ἀφερέπνοος,
ὅποιά τις ἀνὴρ εἰώθως τὰ πολλὰ κατὰ τὴν Πλάτωνος μούσαν αὐτοπραγίαν
ἀσχεῖν καὶ κατὰ τὴν Ἡροδότου γνώμην σκοπέειν τὰ ἑαυτοῦ καὶ κατὰ Σωκρά-
την τὸν Σωφρονίσκου διερευνᾶν, ὅ,τι μοι ἐν Μεγάρῳσι καλὸν ἀγαθὸν τε [...]τί
[...]αι. Καὶ ἵνα δὴ καὶ ἄλλως ἐπὶ τούτοις προοιμιάσωμαι, ἔμελλέ μοι περὶ τὸ
15 τέρμα τοῦ χρόνου λογικώτερον ἀεθλεύειν ἀμενηναῖς νοῦ παλάμαις ἐπειγομένῳ
γενικὸν ἰστᾶν τὸ παγκράτιον, οὐκ ἐν θεάτρῳ καὶ ταῦτα || μιζοβαρβάρῳ, σταδιάρ-
χου τινος ἀμαθοῦς ἀγωνοθετοῦντος ἢ καὶ βραβεύοντος, ὅποια νόμος, ὅτε τὸ
20 πανελλήνιον ἤχμαζε καὶ ποῦ τῆς πολιτείας τυραννουμένης ἐγυμνασιάρχει τὸ
βάρβαρον, ἀλλ' ἐν συλλόγῳ περιδόξῳ καὶ γερουσίῳ πανιέρῳ, γλῶσσαν ἄμουσον
παραθήγοντι τραχύ τι καὶ ὀρθότονον δυσηχῶς ἀπηχεῖν καὶ περιλαλεῖν ἀγλευ-
κῶς, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ φορτικῶς τὸ θεῖον τόδε καὶ περιλάλητον οὕτως ἐν
ἱεροῖς ἀρχείοις ἀνάκτορον, ἐν ᾧ συλλόγῳ λόγου χάριτες ἀπαστρέπτουσι, σοφία
παρρησιάζεται, ἢ τ' ἐν προόδοις ἐκφαινομένη, τὸ σολομώντειον, καὶ ταῖς ἐνερ-
25 γείαις ὡς ἐν πλατείαις σοβοῦσα καὶ αὐχοῦσα τὴν ἔξοδον, ἣν κάκεῖνος ἀνύμνησεν
ὡς ἐν ταύτῃ τὸ κάλλιστον ἔχουσαν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ βύθιος καὶ ἀνέκφαντος, ὀλίγα
μὲν τοῖς ἐκτὸς προῖοῦσα, ἅτε μὴδὲ φανητιᾶν ἐθέλουσα τὰ πολλὰ, μόνοις δὲ τοῖς
τοῦ νοῦ περιπάτοις ἐνστρεφομένη καὶ τῷ τοῦ οἰκείου συνειδότητος εὐ μάλα πε-
φυλαγμένῳ θαλάμῳ, οἷά τις αἰδοίη παρθένος, ἐπαναπαυομένη καὶ φαντασιου-

2 Π. 2, 219.

3 1 Re. 10, 11

5 Mt. 20, 1

11 Pl. Def. 411e

12 Hdt. 1, 84

12-13 Ἴσως Pl. Cr. 53β.

23 Pr. 1, 20

30 μένη τὰ ἄφραστα καὶ ἀπόρρητα. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ἱερῷ γερουσίῳ μουσῶνες πά-
 ρεισιν ἔμφυχοι, γλωσσαι πύρινοι, στόματα μελιχρά, φρένες διαβατικά καὶ λε-
 πταῖ, ἄνδρες ἀεροβάμονες, ἄνδρες ὑψίνοες, νόες ἀντικρυς καθαροί, αἰτναίους
 ὄλους κρατῆρας ἐξ ἀνθρακίνης διανοίας, πυρὸς πνεούσας μένος ἀπερευγόμενοι
 καὶ νῦν μὲν τὸ τῶν γλωσσῶν ἐμφαίνοντες χάρισμα, νῦν δὲ τὸν τῆς ἐρμηνείας
 35 πλοῦτον ἐπιδεικνύμενοι, ἅτε δὴ καὶ Θεοῦ σοφίαν λαλοῦντες τὴν ἀποκεκρυμμέ-
 νην, ὡς γέγραπται, ναὶ δὴ καὶ διερμηνεύοντες τρανώς τὰ δυσέφικτα, οἱ δὲ καὶ
 γῆς πετεύσσονται καὶ μετεώροις περὶ τρίτον οὐρανὸν τῷ νοῦ [...] ἀναφέρονται
 καὶ ἐπιβαίνουσι τῶν τούτου σφαιρῶν, μυσταγωγοῦσι περὶ τῶν ὅσα ταύταις ἐνθε-
 ωρεῖται, φυσικεύονται καὶ περὶ τῶν μέσων, τούτων δὴ τῶν ὑπὸ σελήνην, ἃ τὴν
 τετραδικὴν συμπληροῦσι στοιχείωσιν. Τοιοῦτόν μοι συγκεκρότητα τὸ ἀκρο-
 40 ατήριον, οὕτω σοφόν, οὕτω τίμιον.

2. Τίνος ἐξάρχοντος καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐξ ὑπερκειμένης ἔδρας ἀτενῶς ἐπο-
 πτεύοντος; Ὅς πολὺς τὸν λόγον καὶ περιττός ἐστι τὴν σοφίαν. Οἷος γάρ τοι κατὰ
 τὸ ἔπος τῶν πολλῶν ἡμῶν πέπνυται, οἱ περὶ λόγους καὶ τούτους ἔχομεν παί-
 δευσιν, τοὶ δὲ ἡμεῖς σκιαὶ ἀΐσσομεν, ἢ τι ἕτερον τούτων ὡς εἰπεῖν ἀφαιρότερον.
 45 Κἂν γὰρ τῷ χρόνῳ προέχωμεν, ἀλλ' ὑστεροῦμεν τῷ λόγῳ καὶ πολλῷ τῇ γνώσει
 λειπόμεθα ἢ τῷ μήκει || τοῦ ἔτους προάγομεν, ὡς [...] καὶ ἡ σκιά, προηγου- 508v
 μένη τοῦ σώματος, πλεόν ἢ τῇ προόδῳ τῇ ὄντοτι τοῦ πράγματος λείπεται.
 Ταῦτά τοι καὶ ἔοικας, ὦ μοι πατριαρχῶν ἀκροθίνιον, τῷ κατὰ χρόνον ἦττονι
 πρὸς τοὺς ἄλλους οἶον ὑποποδίζων, τῷ μείζονι προποδίζειν καὶ εἰς τὸ ἔμπρο-
 50 σθεν ἄγεσθαι. Καὶ δὴ σοὶ τὸ παρὰ πάντων προσμαρτυρεῖ συγκεχωρηκὸς τὰ
 διττὰ τῆς ὑπατείας ἤδη πρεσβεῖα δεδωρημένα παρὰ Θεοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως
 εἰπεῖν. Ὅν γὰρ τρόπον οἱ τῶν ἱερῶν ἐκ Θεοῦ ἐλαυνόμενοι, κακεργάται δὴ τινες
 ὄντες, ὡς ἀδικοῦνται λέγειν οὐκ ἔχουσι, τοῦ κρείττονος ἐξελέγχοντος, οὕτως ὃν
 55 ἂν ὁ Θεὸς ἐπιλέγειν κε[....] ἐν κἂν τῇ θεοφρουρήτῳ καρδίᾳ τοῦ βασιλέως περὶ
 τούτου λαλήσειεν, οὐδεὶς ἂν εἴπη μὴ οὐχὶ τῶν ἄλλων εἶναι τὸ ἔκκριτον καὶ
 ὑπέρτατον. Ἐπεὶ οὖν ὁ ἐν φιλοσόφοις ὑπατος χθές, τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐν ἱεροσόφοις
 τήμερον ἔχεις, ἱεραρχικῶς ὑπατεύων καὶ προεξάρχων κατ' ἄμφω τοῦ θεολέκτου
 τοῦδε συλλόγου, ποδαπὸν μοι καὶ πρὸς τὰς σὰς ἀκοὰς λελέξεται τὸ κατηχητή-
 60 ριον; Ξέρξην μὲν οὖν ἐκεῖνον, Ἄρταβάνου δικαστοῦ καταστάντος τοῖν ἀδελφοῖν
 ἀμφοῖν περὶ τῆς ἀρχῆς, ὑπῶχρον ὄντα καὶ τὸν ἀγῶνα διὰ τὸ φίλαρχον φεύγοντα,
 εὐ πῶς ἢ μήτηρ ἐπέπληξεν Ἄτοσσα· «τί τοσοῦτον, ὦ παῖ, δειλιᾶς ἀγεννώς; ἢ οὐ

30 Ac. 2, 3

33 1 Co. 12, 10

34 1 Co. 2, 7

36 2 Co. 12, 2

44 Od. 10, 495. Πρβ. καὶ Σ. Λάμπρου, *Μιχαήλ Ἀχομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ Σωζόμενα*, Α', ἐν Ἀθήναις 1879, σ. 290.

52 Mt. 21, 12· Mc 11, 15· Lc. 19, 45· Jo. 2, 15

59 Plu. *Moralia* 488df πρβ. καὶ 173c

μάλα τ[ὸν ἄ]θλον θαρρεῖς, ἐν ᾧ καλὰ καὶ τὰ δευτερεῖα, ἀδελφὸν κληθῆναι Περ-
 σῶν ἀρχηγού;» Καὶ ὡς τούτῳ προσήκειν τὴν βασιλείαν ἀπεφάνθη τῷ κρίνοντι,
 εὐθύς ἀναπηδήσας διὰ μέσης τὸν ἀδελφὸν προσεκύνησεν. Κἀγὼ δὲ φήφω Θεοῦ
 65 προκριθέντι σοι, τῷ ἐμῷ μὲν πρὶν ἀδελφῷ, νυνὶ δὲ πατρὶ καὶ δεσπότῃ, περιχα-
 ρῶς ὑποκέκλιμαι. Μικροῦ γάρ σου καὶ ἐπαίειν δοκῶ τῆς αὐτῆς ἐκείνου φωνῆς
 «ἂν ὡς ἀρχικῆ προσέρχῃ μοι κεφαλῇ, ἀλλὰ σοι ὡς ἀδελφῷ χρήσομαι». Τὸ δ'
 ἀνάπαλιν, «ἂν ὡς ἀδελφῷ σοι πρόσειμι, ἀλλ' ὡς κεφαλῇ σύ μοι χρήσῃ», τοῦ σοῦ
 τρόπου τοῦτο ἀλλότριον. Καὶ μοι χαίρειν ὑπαγορεύει τὴν τήμερον ἢ πολύτεκνος
 70 αὕτη μήτηρ ἢ ἐκκλησίαι, ἂν ἐν δευτέρῳ [...] καὶ τοὺς σοὺς οἱ ἐμοὶ λόγοι τάτ-
 τονται, κἂν ὡς φωνὴ [...] τρέχοιεν, κἂν ὡς λύχνος προηγοῖντο φωτὸς τηλαυ-
 γοῦς, κἂν ὡς τι ἄλλο τῶν ἀτελῶν [...]|| ἐξ ὧν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ τέλειον πρόεισι, 509
 καὶ χάριν, ὅσῃ οὐκ ἔχω λέγειν, ἔχω Θεῷ, ὅτι με φίλῳ σοφῷ τοιοῦτῳ ὑποφη-
 τεύειν ἀρτίως ἐκλήρωσεν. Οὕτῳ γάρ μοι διαιρετὸν ἐνταῦθα δοκεῖ τὸ φιλόσοφον.
 75 Ἄγαπῶν δ' ἂν ποσαπλῶς, εἰ καὶ πολλοστὸς κριθείην πρὸς σέ. Ἄλλὰ ποῦ τόδε
 τῆς εὐποτίας;

3. Τὸν μὲν δὴ Καλλιμάχον στρατηγόν, Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐν
 Μαραθῶνι στρατοπεδεύσαντος, συμβαλόντα τοῖς πολεμίοις κύκλῳ περιληφθῆναι
 φασιν, ὑφ' ὧν καὶ πυκνοῖς βαλλόμενον δόρασι μηδὲ νεκρὸν πεσεῖν ἐπὶ γῆς, ἀλλ'
 80 ἐν ὀρθίῳ διακαρτεροῦντα τῷ σχήματι ἔμπνουν δοκεῖν ἐστάναι καὶ αἱματόεντα
 πρὸς τοὺς ἀκοντισμοὺς γενναίως ἀπομαχόμενον. Ἐγὼ δὲ μέσος ἤδη καταλη-
 φθεις ἐνταυθοῖ, μεστός δ' ἐστὼς ἀγωνίας, πολλὰς μὲν ὑποπτεύω τὰς κατὰ νώτου
 βολὰς, οὐκ ἤττους δὲ καὶ τὰς κατὰ στέρνων πληγὰς. Εἰσὶ δ' ἴσως οἱ καὶ περὶ
 85 τὴν ἀκρόασιν, ἀλλ' εἰσὶν οἵπερ ἐθελονταὶ πολλακίς καὶ σολοικίζουσιν. Ἔστι γὰρ
 ἔστι καὶ τις ἀκρωμένωσ σολοικισμὸς, οἷον δὴ λέγω, βαρύτης ἐπισκυνίου,
 βλέμμα ῥεμβῶδες καὶ περίκλασις σώματος, ἀλλὰ καὶ νεῦμα πρὸς ἕτερον καὶ φι-
 θυρισμὸς καὶ μειδίαμα· καὶ διδάσκει τὰ περὶ τούτου πάνυ σοφῶς ὁ ἐκ Χαι-
 ρωνείας σοφὸς καὶ σοφῶν ἐν τοῖς μάλιστα. Ταῦτα μὲν οὕτως, ὅτι μηδ' εὐγνώ-
 90 μονες ἅπαντες μηδὲ μετὰ τοῦ αὐτοῦ γε κρίνοντες, μεθ' οὗ καὶ αὐτοὶ παρ' ἄλλων
 ἐκρίθησαν, ἀλλ' εἰσὶ λογιστὰι τοῦ δέοντος ἀκριβέστεροι καὶ τοῦ κανόνος εὐθύ-
 τεροι καὶ τοῦ νομίμου τῆς περὶ ταῦτα συγγνώμης ὡς εἰπεῖν νομιμώτεροι, μὴ τὸ
 ἀνάσκητον ἐννοοῦντες, μὴ τὸ ἀσύνηθες ἐπιλογιζόμενοι τοῦ ἐν μέσῳ λέγειν. Καί-
 95 τοι τοσοῦτον ἄσκησις ἰσχυρόν τι καὶ δραστικὸν καὶ τῶν ἄγαν δυσχερεστάτων
 ἐπικρατοῦν, ὥστε καὶ βῆχά τις καὶ λυγμὸν καὶ ὀλίσθημα γλώττης φυσικὸν ἀπο-
 βιαζόμενος τῷ προσέχειν κατὰ μικρὸν ἐξεκρούσατο καὶ ἀπώσατο. Τὸ δ' ἡμέ-
 τερον τίς οὐκ οἶδεν, ὅτιπερ ἡλικιωτῶν ὡς ἐπίπαν τὴν εἰς τὸ μέσον ἀφθεγξίαν

77-81 Plu. *Moralia* 305c86-88 Plu. *Moralia* 45d

90-91 Περβ. Mt. 7, 1-2

ἐλάχομεν, βίβλοις μὲν καὶ αὐτοὶ τὰ πολλὰ προσλαλοῦντες, ἐξ οὗ τὸν τῆς σοφίας
 100 χρόνον ἔτι νεάζοντες παρημεΐψαμεν, τὸ δ' ἐν πανηγύρεσι περιλάμπροις θεατρι-
 κῶς ἐπιδείκνυσθαι ἢ ἐπ' ὀκρίβαντος μέγα κομφεύεσθαι μήτε λαχόντες, μήτε μὴν
 σπ[ουδά]σαντες μήτ' ἴσως εὐοδον εὐρηκότες τούτων ὁποιοῦν, ὅτε τούτου και-
 ρός, ὅπερ οὖν ἔλεγον, ὑπείδομαι μὲν καὶ αὐτὸς τοὺς ἐξ ὑπογίου τινῶν τω-
 θασμούς, ὑποστέλλομαι δὲ καὶ τὴν ἐκ μελέτης ὑπουλον ἐνέδραν. Πλὴν ἐπεὶ μὴ
 πολὺς τῶν τοιούτων λόγος ἐμοί, πειράσομαι [τέως] τῇ τῶν πολλῶν εὐνοίᾳ τε-
 105 θαρρηκῶς, διατηρῆσαί μοι τὸ φρονοῦν ἀκλινές.

4. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸν ἀκροατὴν εὖ ποιῶν || ὁ λόγος προδιεστειλάτο καὶ τὸ 509v
 τραχὺ καὶ πληττον πρώτως προαπεχρούσατο, φέρε τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἡμῶν ἐπι-
 δείξεως τῷ ἡμᾶς ἀναδείξαντι προσενέγκωμεν, εἰ μὴ τὸ Σολομῶντος ἀθετεῖν διά-
 ταγμα θέλομεν. Καὶ μοι, πατριαρχῶν ἀγιώτατε, σύγγνωθι τὸν ἐμὸν καὶ κοινὸν
 110 πατέρα ποθοῦντι, περὶ οὗ συλλήβδην εἰπεῖν πλέον ἢ τῇ ληρώδει Πυθίᾳ περὶ
 Λυκούργου τοῦ Σπαρτιάτου τοῦ διαμφισβητεῖν μοι χρῆναι δοκεῖ, πότερον ἄν-
 θρωπον ἐκεῖνον ἢ Θεὸν κλητέον θετόν; θετέον δὲ μοι πάντως τὸ δεύτερον. Δίδου
 καὶ σὺ τῷ λόγῳ συγγνώμην, τούτῳ πρώτως ἀποτινύντι τὰ ὅσια. Τὰ μὲν γὰρ εἰς
 115 σὲ καὶ ὁ λοιπὸς ἀποίσεται χρόνος καὶ ἀποτίσεται σοι ταῦτα παρὰ πολλῶν, τοῦ
 δὲ εἰ ἐπιλήσομαι, κείσεται πάντως ἀνὰ στόμα πάν[των] καὶ ὁ παρ' ἀνθρώποις
 ἄφυκτος ἔσται μοι ὄνειδος. Οὐδὲ γὰρ εἰ τῶν ἐνθάδε μετέστη καὶ πρὸς Θεὸν
 αὐτὸς ἀνελήλυθε, δίκαιόν ἐστι καὶ ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ μνήμην ἀπολιπεῖν καὶ οὕτω
 θάττον ἢ λόγος ἀμνήμονες γενοίμεθα μισοπάτορες ἄστοργοι, τῶν πολλῶν ἐκεί-
 120 νου προτερημάτων καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀρετῆς αὐτίκα ἐπιλαθόμενοι, ὡς ἔγω-
 γε τὸν οὐράνιον ἄνδρα τοῖς ἐμοῖς ὑποζώγραφον φέρω διὰ παντὸς ὀφθαλμοῖς. Ὁ
 μὲν γὰρ Ἀντιφέρων ἐκεῖνος, ὧ παρόντες, Ὁρείτης δὲ αὐτῷ τὸ ἐπίθετον, λημα-
 λέος τις ὢν, ὡς ἔοικεν, ἄνθρωπος καὶ ἀμβλυωπίας ἀνάμεστος, εἶδωλόν τι πρὸς
 αὐτὸν ἀντιβλέπον διὰ παντὸς ὑπετόπαζε προπορεύεσθαι καὶ ἦν αὐτὸς ἑαυτὸν
 125 καθορῶν, μᾶλλον δὲ ἐνορῶν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῷ προσεχεῖ ταῖς κόραις ἀέρι
 διηνεκῶς ἐκτυπούμενος. Ἀμέλει κἄν ἡμέρας ὠμίλει τι, Ἀντιφέροντά τινα ἕτε-
 ρον ὄρᾶν ὑπελάμβανεν ἀντικρὺ πως κάκεινον εἰς πρόσωπον αὐτῷ ἀτενίζοντα, κἄν
 νυκτὸς τῆς κλίνης ἀνέθορεν αὐτός, καὶ πάλιν τὸ ἐναέριον εἶδωλον φωτὸς παρόν-
 130 τοῦ λυχνιαίου παρεφαντάζετο, ὡς μὲν ὁ [τῆς] ἀνακλάσεως εἶπεν ἂν τὴν
 δόξαν παραδεχόμενος, περὶ ἧς πολλοὶ τινες τῶν τότε σοφῶν πρὸς ἀλλήλους
 ἀντεφέροντό τε καὶ ἀντεδόξαζον, ἅτε μὴ καθωμιλημένου τοῖς πᾶσι τῷ τηνικαῦτα
 τυγχάνοντος τοῦ κατ' εἰσοδοχὴν ἄλλ' οὐκ ἐκπομπῆν τῶν χρημάτων γίνεσθαι τὴν
 ἀντίληψιν, ὡς μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος ἔλεξεν ἂν, παρὰ του δῆτα τὴν αἰτίαν φιλοπευ-
 στούμενος, ὅτι τοσοῦτον ἦν ἀσθενῆς καὶ φαύλη καὶ κάτισχνος ὑπὸ τῆς ὀφθαλμίας

107-109 Pr. 3, 9

110-112 Πρβ. Hdt. 1, 65 καὶ Plu. Lyc. 5, 5 καὶ Λάμπρου, ἔ.ἀ., Α', σ. 314

125-130 Arist. Meteor. 373^b 4 καὶ Arist. Ph. 185^a 28. Πρβ. καὶ M. Hayduck, *Alexandri in Aristotelis Meteorologicorum libros Commentaria*, Berolini 1900, σσ. 147-148 [CAG IIII]

135 ἡ ὄψις τῷ πάσχοντι, ὡς μηδὲ τὸν προσεχέστατον ἀπωθεῖν ἀέρα μέχρι καὶ
 τ[...], || ἀλλ' οὕτως ἀντεκλᾶτο πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἀντέστρεφεν, ὃν τρόπον ἀπὸ 510
 τοίχου βέλος πεμφθὲν πολλάκις ἀνταποπάλλεται πρὸς τὸν πέμψαντα, ὡς δ' ὁ
 τὴν εἰσοδοχὴν προσιέμενος, τὴν τοῦ συμβαίνοντος αἰτίαν ἀποδιδούς, εἰρήκει ἂν
 ἀληθέστερον, ὅτι μεγάλως ἦν ἀδρανὲς καὶ λίαν ἐξίτηλον τῆς κοιλίας τούτῳ τὸ
 140 στόμιον, ὡς ἐντεῦθεν ἀτμούς τινας οὐκ ὀλίγους καὶ νέφος περὶ τὴν κεφαλὴν
 ἀναθυμιάσεων ἀναφέρεσθαι, οὗ γινομένου καὶ τῶν περὶ τὰς κόρας φλεβίων πλη-
 ρουμένων ἅμα καὶ θολουμένων, πλείων ἀχλὺς αὐτῷ ταῖς κόραις ἐπέκειτο καὶ
 παχυμερῆς τις ἀναθυμίασις ἐπισκοτοῦσα τὸ ὀπτικὸν συνετάραττε. Διὰ δὴ ταῦτα
 καὶ μεῖζόν τι πρὸ τῆς ὀφθαλμοῦ ἐφαινόμην ὅ γε καὶ προσωπεῖου τύπῳ παρεμφε-
 145 ρῆς αὐτῷ παρεικάζετο. Οὗτος μὲν οὖν ἐκεῖνος, —ἀλλὰ σύγγνωτέ μοι τῆς ἐν παρέρ-
 γῳ τῶν φυσικῶν ὀπτικῶν αἰτιῶν ἀποδόσεως—, δειλαίᾳ νόσῳ λήμης ἀντικρυσ
 συνεχόμενος φάντασμα τι παρεοικὸς ἀνθρωπόμορφον ᾤετο δι' ἀσθένειαν ὀφθαλμοῦ.
 Ἐμοὶ δὲ ὁ μακάριος ἀρχιποίμην, ὁ τὰ πάντα σεβάσμιος ἱεράρχης καὶ μὴ το-
 σοῦτον διὰ τὸν ἔξω μακαριζόμενος ἄνθρωπον, ὅσον διὰ τὸν ἀφανῆ καὶ κρυπτό-
 150 μενον, οὐ νοσερῶ τινι τρόπῳ καὶ οἶον ὡς ἐν σκιαῖς ἀνυπάρχτοις παραπεφάντα-
 σται, ἀλλ' ὕπαρ ὅλος μεμορφωμένος τῷ σθεναρῶ νοερῶ τῆς ψυχῆς διὰ παντός
 εἰς βάθος ἐναπογέγλυπται, οὐκ ἀπὸ τριῶν τινῶν τύπων κατὰ τινὰ τῶν ἔξω σοφῶν
 περὶ τὸ κοινὸν καὶ πρῶτον ἐγειρομένης αἰσθητικῆς τῆς τῶν ἐκείνου καλῶν ἀνα-
 μνήσεως, ἐπὶ ἀνὰ λήθη μεσολαβήσασα τὸ συνεχὲς αὐτῆς διακόφειεν, ἀλλ' ἐκ πολ-
 155 λῶν καὶ μεγίστων ἀρχῶν ὁσημέραι τῆς τούτων μνήμης ἀδιατηρήτου παραμε-
 νούσης καὶ νεαζούσης ἐκάστοτε. Καὶ τίς γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁμιλητικὴν ποτε σχῶν
 [ἐν]δελέχειαν ἢ τῶν ἐκείνου ποσῶς ἐμπαραγενόμενος καὶ κατὰ πάροδον ὥσπερ
 καὶ οἶον ἀκροθιγῶς τῶν θαυμασιῶν ἡθῶν, ὅσα τούτῳ προσῆν, ἀπολελαυκῶς, οὐ
 τῆς πανδαμάτορος λήθης, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, κατορχήσεται, καὶ τῷ προτέρῳ νῦν
 160 συνημμένον σχοίη τὸ ἔσχατον, μηδὲν τι τοῦ μεταξὺ συνεπαισθανόμενος διὰ τὸ
 μηδὲ παρεμπεσεῖν ἐν τῷ μέσῳ τὸ διακόφειν τῆς μνημονευτικῆς ἰσχύος καὶ ἔξεως
 τὴν συνέχειαν;

5. Δυοῖν τοίνυν ὄντιον ἅ με περιεστήκατον ἐκατέρωθεν, ἐνδεχομένου λέγω
 καὶ ἀναγκαίου, ὧν τὸ μὲν τῷ καιρῷ τὸ δὲ πρέπειν δοκεῖ μοι τῷ πράγματι, ἐν-
 δεχομένου μὲν δηλαδὴ τι περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν καὶ καθάρσεως ψυχικῆς καὶ ἀπλῶς
 165 τῶν ὅσα τῇ πρακτικῇ συντείνει φιλοσοφία. —|| Τριττῆς γὰρ ὑποτιθεμένης ὕλης 510v
 κατὰ τὸν Νικομάχου παῖδα σοφὸν τοῖς λεγομένοις κατὰ παντός, τοιαύτης εἶναι
 τίθεμαι τὸ ἐμόν, ὃ δήποτε κάγω περὶ τούτων φράσαι θελήσομαι, ἐνδέχεσθαι τε
 καὶ μή. Δοκῶ γὰρ εἰς ταῦτ' εἰπεῖν τε καὶ σιωπῆσαι τῷ τέως, περὶ ὧν
 οὐδὲν ὑπολέλειπται, ὃ μὴ τοῖς πρὸ ἡμῶν φιλοτίμως ἄγαν προσεπεξείργαστο καὶ

148 2 Co. 4, 16

151 Arist. Mem. 451^b 18

156 ἐμπαραγενόμενος: ἴσως ἐν πείρᾳ γενόμενος

- 170 δι' [ὁ ἐγὼ] καὶ πρὸς τῷ πονεῖν, εἰ μηδὲν τι καινοπρεπέστερον, καὶ ὡς {εἰς} ἱεροσολίαν τινὰ τὴν παλιολογίαν ἐπεγκληθείην καὶ γε τῶν εἰρημένων ἄλλοις ἄλλοτε τὴν δευτέρωσιν. — τοῦ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντος, ὁποτέρως ἂν καὶ συμβαίῃ μοι, τοῦ δ' ἐξ ἀνάγκης καὶ κατεπείγοντος, ὡς μὴ ἂν ἄλλως ἢ οὕτως χρῆναι προσοίσειν τι καρποφόρημα λογικῶ γεωργίου τῷ εἰς τοῦτον τὸν βαθμὸν προβιβάσαντι, κἂν ὑπὲρ ἐμὲ τὸ ἐγχείρημα, ἐνὶ λόγῳ καὶ ἄμφω συμπεριλήψομαι, θατέρω δὲ θάτερον ὡς ἂν οἷός τε ὦ, συναφοσιώσομαι. Καί μοι μηδεὶς νεμεσάτω τῆς διαλλήλου ταύτης δεῖξεώς τε καὶ φράσεως. Οὐ γὰρ ἀδηλία κἀντεῦθεν τῇ διαλέξει συνέφεται, δι' ἣν καὶ πᾶσι κακίζεται τὸ οὕτως ἐν ὁμιλίαις ἀντεστραμμένον πνευματικῆς ἀντικατηγορούμενον καὶ ἀνθυποκειμένον, ἔσται δὲ πᾶσιν ὁμολογούμενον τὸ ἐναργὲς τοῦ λόγου καὶ ἔκδηλον. Τί γὰρ διοίσει γραμματικὴν εἰπεῖν ἢ τὸν ἔχοντα, τί γραφικὴν σημάνα ἢ παραστήσαι τὸν γράφοντα, τί τῶν ὅσα συμβέβηκε καὶ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ψυχῇ τεθεώρηται ἢ αὐτόν, ὑφ' οὗ τὸ εἶναι τούτοις καὶ τὸ ἐδράζεσθαι, τί ἀρετὴν ἐπαινέσαι καὶ πρὸς αὐτὴν τὸν ἀκροατὴν παραθῆξαι ἢ τὸν ἅγιον ἄνδρα ἐκείνον ἐν μέσῳ θεῖναι τῇ ἐκκλησίᾳ πᾶσι σωτήριον πρόγραμμα,
- 185 πρὸς δὲ βλέπων τις ἀπευθυεῖ τὸν βίον ὡς ἄριστα; Εἰ γὰρ καὶ τῷ λόγῳ τοῦ εἶναι ταῦτα διίστανται, ἀλλὰ καὶ ταυτίζεται τῷ ὑφίστασθαι.

6. Ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα καὶ χρῆ τῷ σκιαγραφῆματι τὴν ἀρμόδιον ἐπιθεῖναι χρωματουργίαν, ἵνα καὶ φωτισθεῖ τῆλαυγέστερον τὰ λεγόμενα, ἐκεῖνό σοι τὸ τοῦ πατριάρχου πρόασμά τι προσάδω καὶ λιτάζομαι, θεοεἰκελε δέσποτα, κέλευσόν με ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν καὶ τῶν τούτου θαρρούντως πλεονεκτημάτων ἐφάσασθαι. Οὐ γὰρ αὐτοκέλευστος οὐδ' αὐτόβουλος κατὰ βυθοῦ τοσοῦτων χαρίτων ὑπερφυῶν κυβιστῆσαι παραβολώτατα κέκρικα. Ὅστις γὰρ ὦν ἐγὼ καὶ πηλίκος, ποδαπὸς δὲ τὸν βίον καὶ τὸν λόγον, εἰ μὴδ' ἐκεῖνος ὁ κατ' ἄμφω τόσος καὶ τοῦ χοροῦ κατάρχων τῶν τῷ Χριστῷ μεμαθητευμένων ἴσχυσεν ἀκινδύνως
- 190 περ[ά]νασθαι] τὸ κελυ[σθέν]; || Ὡς ἔγωγε καὶ τὸ σύνθημα σχῶν ἐπιτετραμμένον ἐτέρωθεν, οὔμενον οὐδ' οὕτω τέλεον ἀποδειλιάσω οὐδὲ πρὸς τὸν ἀγῶνα θαρρούντως ἐπαποδύσομαι, μενοῦνγε καὶ ἔτι δεδιζομαι καὶ νυγμοῦ τινος σφοδροτέρου δεήσομαι, τῆς ἐκείνου τὸ πᾶν ἐξαρτῶν κατανεύσεως, ὃν καὶ βουλοίμην παρεῖναι ἂν ἐνταυθοῖ, τῶν, ὅποι ποτὲ χώρων οὐρανοβάμων πάρεδρος εἶη, ταχυπετῶς καταπτάντα καὶ τὴν ἐγχείρησιν ἐπινεύσαντα, ἐπεὶ καὶ τοῦτο τὸ γέρας ταῖς φιλοθείαις ψυχαῖς, φασιν, ἀφωσίωται, τῶν εἰς τιμὴν γινομένων ἐνταῦθα σφίσι συνεπαισθάνεσθαι καὶ ἐπαῖειν τῶν ἀφ' ἡμῶν εἰς αὐτάς θειασμῶν. Ἀλλὰ πῶς ποτ' ἂν ἐκεῖνος ταῦτ' ἐπιτρέψειεν, ὁ πάντων ὑπερόπτης τῶν ἐγκωμίων καὶ ἐγκωμίων τῶν παρ' ἀνθρώποις ὑπέρτερος, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὗ κατ' ἴχνος καὶ

511

170 Τὸ εἰς ὀβελίζεται στὸν κώδικα
189-190 Mt. 14, 28
193-195 Mt. 14, 28
204 2 Co. 12, 18· Πρβ. καὶ 1 Pt. 2, 21

205 πεπολίτευται καὶ τῷ κόσμῳ ἐσταύρωται; Αἰσθάνομαι μὲν οὖν ἑαυτοῦ περὶ τῶν
οὐκ ἐφ' ἡμῖν διατεινομένου, ἐρυθριῶν δ' ἂν καὶ ἄλλως ὁ τοῦτο γουνούμενος τὸ
ἀδύνατον, ἐνὸν λαβεῖν τὸ παρ' ἑαυτοῦ ὅσον οἶόν τε. Πλὴν ἄλλ' ἀνάσχοιτό μου,
ταῖς ἀρεταῖς ἀντιχαριζόμενος ὁ μακάριος, ὃ προείληφε παρ' αὐτῶν. Ὁ μὲν γὰρ
210 αὐταῖς ἠδράσθη στερρῶς καὶ ἐπὶ ταύταις οἶκον τὸν τῆς ψυχῆς ἐδομήσατο τοῖς
τῆς πονηρίας ἀτίνακτον παντάπασι πνεύμασιν, αἱ δὲ ἀντίβασίν τινα καὶ ἀνθέδρα-
σιν καὶ ὡς ἐν ἀντερείσεως τρόπῳ τοῦτον προὑποθέσθαι τῷ περὶ αὐτὸν σοδ. λόγω
βούλονται. Οὐδὲ γὰρ ἄλλως δύναιντ' ἂν ταῖς ψυχῆς τῶν ἀκρωμένων ἐνησημαν-
θῆναι σαφέστερον ἢ ἐν αὐτῷ θεωρούμεναι, ᾧ τὸ κατ' αὐτὰς μορφωθῆναι αὐται
δεδώκασι καὶ παρ' οὗ τὸ ἐς προὔπτον ἐλθεῖν τοῖς ἄλλοις ὡς ὀφειλὴν δικαίοις
215 ἀνταπαιτοῦσιν ἢ καὶ ἀντίχαριν.

7. Βούλεται γοῦν αὐτὸν ὁ ἡμέτερος λόγος ἀρχέτυπὸν τι δεῖξαι [ἐναρ]γῆς
πασῶν ἀρετῶν, ἅμα μὲν καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἀφοσιούμενος αἴσιον, ἅμα δὲ καὶ ὡς
ἐν κανῶ τῇ γλώττῃ †τεθεῖσα† τῷ κατοικομένῳ [ᾧσι]α, λογικώτερον προσαγόμε-
νος. Καὶ μοι λοιπὸν ἀρκτέον τοῦ ἐγχειρήματος. Πολλῶν τοίνυν οὐσῶν τῶν κατὰ
220 πνεῦμα τοῦ μάκαρος ἀριστουργιῶν, αἷς ἐμαιεύθη, αἷς ἠνδρώθη, αἷς καὶ πε-
ποιώτο, προχειριστέον ἂν εἴη μοι τῷ παρόντι καιρῷ τὴν ἀρμόδιον. Παρανα-
γνωστέον γάρ μοι καὶ ἃ τήμερον ὁ προφήτης τῆς ἐκκλησίας Ἰωὴλ ἀνακέκραγε·
«ἐπιστρέφῃτε πρὸς με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν, ἐν νηστεία καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ
ἐν κοπετοῖς διαβῆξατε τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια»· καὶ αὖθις «σαλ-
225 πίσατε σάλπιγγι ἐν Σιών, ἀγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν». Καὶ τοιαύτη
μὲν ἡ τοῦ προφήτου πάνδημος ἢ ἀνακήρυξις, πλατεῖ καὶ διατόρῳ κεκραγὸς τῷ
στόματι, ὡς μὴ ἂν ἄλλως ἀκουσ[θεῖη] λαῶ βαρέως ἀκούοντι κατ' ἐθελούσιον 511v
κώφευσιν. Ἡμῖν δὲ ἀπόχρη μανθάνειν περὶ τε ἄλλων ἐνεργημάτων ψυχωφελῶν,
ἀλλὰ καὶ περὶ νηστείας αὐτῆς, τὰ ἐκείνου μετὰ σπουδῆς ἀναλεγομένοις, ὅς θεῖον
230 ἦν ὄντως ἀνθρώπου χρῆμα καὶ καύχημα, οὐ βίος ὅλος ἢ ὀλιγοσιτεία καὶ ἐντρυ-
φημα ἢ ἐγκράτεια. Ὅθεν οὐδὲ σαλπίζοντός τινος ἡμῖν χρεῖα περὶ βρωμάτων
ἀποχῆς καὶ τήξεως σώματος. Τί γὰρ ἂν ὀξύτερον καὶ βοήσειε σάλπιγγι, τοῦτο δὴ
τὸ κοῖλον καὶ [.....] ἤχων ἀσῆμων ὄργανον ἐμπνευστόν, κατεληλαμένον ἀπὸ
χαλκοῦ, Τυρρηνικῶν ἀνδρῶν γένους εὐρευμα, ἐμπράκτου λόγου καὶ γλώττης
235 ἀπεσκευασμένης βίῳ λαμπρῷ καὶ περιλαλήτῳ κατὰ Θεόν; Καὶ γὰρ οὐχ ἦττον
τοῖς ἐκείνου ἔργοις αὐτοματιζοῦσι καὶ αὐτοῖς ὡς εἶπεῖν τὴν φωνὴν ἢ τοῖς Θεοῦ

205 Gal. 6, 14
209-210 Mt. 7, 24· Luc. 6, 48
218 τεθεῖσα: ἴσως τεθείς τὰ
223-224 Jl. 2, 12
224-225 Jl. 1, 4
227 Πρβ. Is. 6, 10
234 Soph. *Ajax* 17
236-237 Ps. 18 (19), 1

δόξαν διηγουμένοις οὐρανίοις σφαιρώμασιν ἀρμόττειν οἶμαι τὰ τοῦ Δαυΐδ· «οὐκ εἰσὶ λαλαῖα οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναί». Αὐτόθεν γὰρ καὶ ταῦτα τὸν αὐτουργὸν τοῖς πᾶσιν ἀπήγγελλε καὶ σιωπᾶν οὐκ ἠνείχετο, καὶ καινὸν οὐδέν, ὅτι
 240 καὶ λέγειν ἔλωσ μὴ πεφυκότα, μέγα τι καὶ διαπρύσιον ἀνεβόα. Οὐ γὰρ Μωσέως μόνου ἀλλὰ καὶ τῶν οἶον ἐκεῖνος, ὁποῖος δὴ κάκεῖνος ἦν, καὶ τοῦτο τὸ σεμνολόγημα, περὶ οὗ γέγραπται· «Μωσῆς δὲ ἦν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ». Πάντως δὲ οὐδεὶς τῶν ἀπάντων, ὅς οὐ καὶ τούτῳ τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀπὸ μέρους ἴσον ἐφαρμόσαιο, ἦν καὶ ὑψηγορίαν εἶπομι ἂν ἰδικὴν πλέον ἢ τὴν ἐκ γένους προσωνομίαν τηλεφανῆ τιθεῖσαν κυριολέκτως τὸν μέγαν ἐν πατριάρχαις καὶ τὸ κοινὸν ἐπισήμως ἐπ' αὐτῷ μερικεύουσαν ἰδιοτρόπῳ σημασίᾳ τῆς λέξεως.

8. Ἐπεὶ δὲ τῶν τοῦ Ἰωὴλ ἐμνήσθην ῥημάτων, φέρε μὴδὲ τῶν τοῦ Ζαχαρίου ἀμνημονήσωμεν. «Νηστεία», γὰρ φησιν, «ἡ τετράς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη ἔσσονται τῷ οἴκῳ Ἰούδα εἰς χαρὰν καὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ εἰς
 250 ἑορτὰς ἀγαθὰς». Τίνα μὲν οὖν καὶ ἄλλην ἔχει ἂν τὴν διάνοιαν τὰ προφητικὰ ταῦτα ῥήματα καὶ ποίας ἂν εἴη σημασίας τε καὶ δυνάμεως, —ναὶ γὰρ καὶ βάθος ἐν γε τοῖς πλείοσι τὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς— οὐ τοῦ παρόντος ἐπεξεργάζεσθαι λόγου τε καὶ καιροῦ. Εἶδεῖν δ' ἂν ταῦτα πλέον ἡμῶν οἱ τὸν νοῦν διαβατικώτεροι καὶ φιλοπονώτεροι περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσχολακότες ἀνέκαθεν. Ἐμοὶ δὲ
 255 τὸ κατὰ τὸν μακάριον πρᾶγμα σκοποῦντι καὶ πρὸς τὸ γράμμα τοῦτο συνεξετάζοντι, σύμφωνόν τινα νοῦν ἀνασπᾶν ἐντεῦθεν ἔπεισι καὶ νοεῖν ὡς ἄρα καὶ ἐπ' αὐτῷ ταυτὶ πεπροφήτεται καὶ προεῖρηται. Ἡ γὰρ οὐ πάσης ἡδονῆς τοῦ τετραδικοῦ τοῦδε κόσμου, ὃν ἐκ τεττάρων στοιχείων συν[εστάναι || φ]αμέν, οὐρανοῦ καὶ
 260 γῆς καὶ τῶν μεταξὺ σύγκριμά τε ὄντα καὶ σύστημα, ἀπριξ ἀπέστερξε καὶ μεμίσηκε τὴν ἀπόλαυσιν; Τέτρασι καιροῖς ὁ ἐνιαυτὸς ἐστεφάνωται, τετάρτην δὲ καὶ οὗτος νηστείαν ἀποπληρῶν ἐνιαύσια, μακρῷ τῆς πυθαγορικῆς τετρακτύος ἐντιμοτέραν, τῶν ὅσα φέρουσι τέσσαρες ὥραι καρπῶν, ὧν μὲν οὐδέποτε ἐκορέννυτο, ὧν δὲ καὶ τέλειον καθάπαξ ἀπείχετο. Τέσσαρες εἰσὶν ἀρεταὶ γενικαί, παραπεπήγασι δὲ αὐταῖς καὶ οἶον ἀγχιθυροῦσιν ἐκάστη τούτων διτταὶ φαυλότητες ἐκατέρωθεν.
 265 Πάντως μὲν αἱ μεσότητες ἐν στερήσει καὶ ἀποχῇ τῶν τοιούτων κακιῶν τεθεώρηται, νηστεία δὲ καὶ ἀποχῇ ταυτοδύναμον. Ἐκεῖνος γοῦν ταῖς τέσσαρσι ταύταις ἔξει μὲν τάγαθοῦ, [στερήσει] δὲ τοῦ κακοῦ στοιχῶν αἰὶ καὶ συζῶν, οὐκ ἀπεικότως ἂν μοι καὶ οὕτω δοκοίη τετάρτην [ταύτην] περαίνειν νηστείαν, ὃ καὶ τὸν κύκλον τοῦ κατ' αὐτὸν παντὸς χρόνου τόνδε τὸν τρόπον τετραγωνίζων ἐπιστη-
 270 μόνως ὑπὲρ Ἀντιφῶντας καὶ Βρύωνας, ὡς καὶ τετράγωνος ὧν ἀληθῶς ἄνευ φόγου καὶ βᾶσιν ἔχων ἐπὶ τοιοῦτου φρονήματος, ἥτις ποτὲ καὶ τοῖς τὰ τετράπλευρα

512

237-238 Ps. 18 (19), 3

242 De. 33, 1

248-250 Za. 8, 19

263-265 Πρβ. Arist. E.N. 1107^a 28 sqq.270 Arist. A.Po. 75^b 40 καὶ Ph. 185^a 17

σχηματίζουσιν ἐδραία τις δοκεῖ καὶ ἀσάλευτος. Τί δὲ ἡ τῆς αἰσθητικῆς πεντάδος
 ἀποχὴ τε καὶ συστολή; Οὐχὶ καὶ ταύταις νενομοθέτηκεν ἀπέχεσθαι σχεδὸν τῆς
 275 οἷον βρώσεώς τινος καὶ τρυφῆς περὶ τὰ αὐταῖς ἐπιβάλλοντα θελκτικώτερον αἰ-
 σθητὰ ἀσχολίας τε καὶ σπουδῆς; Κρίνειν μὲν γὰρ αὐταῖς ἐνεδίδου τὰς τούτων
 ἐναντιότητος καὶ μεσότητος —εἶχε γὰρ καὶ μάλα καλῶς ὑγιῶς διαθέσεως τὸ
 πενταδικὸν ἐκείνου κριτήριον— ἐπεντρυφᾶν δὲ καὶ χαίρειν τοῖς αὐτῶν μαγγα-
 νεύμασι πάμπαν ἀπέστρεφεν, ὡς εἶναι τοῦτο καὶ πένταθλον τὸ ἀγωνίσμα καὶ
 280 νηστείαν πέμπτην οὐκ ἀπαρόντως δῆπου τροπολογεῖσθαι μοι διὰ τοῦτο τὴν πεν-
 τάτροπον ταύτην ἀποχὴν τοῦ ἡδύνοντος. Ἐχω καὶ περὶ τῆς ἐβδόμης νηστείας
 εἰπεῖν ἐκεῖνα, ἅττα καὶ τοῖς πολλοῖς ὠμολόγηται. Ταύτων γὰρ οἶμαι φάναι ἐβδό-
 μην καὶ τῷ ἐβδομαδικῷ τῷ διχρόνῳ συμμετρομένην τε καὶ συμπαρεκτεί-
 νουσαν. Ὁ γὰρ περὶ τῆς μελλούσης ὀγδόης τὰ ἱερά φασι λόγια καὶ ἡμεῖς πεπι-
 285 στεύκαμεν, μίαν ἔσσεσθαι ταύτην ἀκαταλύτως διαιωνίζουσαν, τοῦτο καὶ τῇ περὶ
 τὴν ἐκείνου λιτὴν τε καὶ ἀπραγμάτευτον πεπραγμάτευται τράπεζαν ἀπηγεῖ καὶ
 ἀφίλῳ σκληρότητι, μιᾶ καὶ ταύτῃ γνωριζομένη ἀδιατηρήτῳ παρ' ὄλον τὸν τούτου
 ἔνθεον βίον, μὴ καιροῦ φαιδρότητι διακοπτομένη, μὴ τῷ τῆς ἡμέρας ἔστιν ὅτε
 δημοτελεῖ πανηγυρικῶς λυομένη, μὴ τούναντίον χαλεπότητι νοσεροῦ [συναν-
 290 τή]ματος ἀλλ' ἐν ταυτότητι μονοτόνῳ διὰ παντὸς τηρούσῃ τὸ αὐστηρὸν τε καὶ
 ἀπαράκλητον. || Καὶ ἔν' εἶπω τι τολμηρότερον, ἀφείς ἐκ τῶν σκυθρωποτέρων 512v
 γνωρίζειν τὸ ἐνὸν ἐκείνῳ καθάπαξ [πει]σματικόν, ἐπίμονον καὶ ἀνένδοτον, οἷος
 ἐγὼ ποτὲ παρέστην, οἶνοχοεῦον αὐτῷ περὶ τὴν βασιλείον συνεστίασιν. Οὐ ταύ-
 τῃ λέγω τὴν χθὲς που καὶ πρότρίτα, τὴν δὲ πάροιθεν. Τὰ γὰρ τοι κατὰ τὴν
 πρόσφατον μικρὸν τι τέως ἀναμεινάτω τὸν λόγον. Τετάξεται γὰρ ἐπὶ τέλους καὶ
 295 ταῦτα καὶ ὡς ἐξὸν ὑμνηθήσεται. Οἷος οὖν ἐγὼ τῷ τότε διακονῶν αὐτῷ παρειστή-
 κειν, οὐδὲν ὅτι μὴ μόνοις τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τούτοις ἄκροις κατανοοῦντι τὰ
 προσαγόμενα. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τότε βραχὺ τι κἄν ἀπέσχετο τῆς ἡλικίας καὶ φίλης
 περὶ τὴν δίκαιαν αὐστηρότητος. Ὁ μὲν γὰρ τις τῶν τότε μὲν ὁμοτίμων ἐμοί, νυνὶ
 δὲ ἐκείνῳ ὁμόθρονος, πλήρη πολυτελῶν ἐδεσμάτων τὰ κανᾶ αὐτῷ παρετίθετο,
 300 τὰ δὲ αὐθις ἀνελαμβάνετο ἄθικτα. Ἐγὼ δὲ οἱ ἀνθοσμῖαν ἐκίρων ἀπὸ κρατῆρος
 ἀβύσσων τοῦ βασιλείου νέκταρος εἴτουν πόματος, ὁπότε μου καὶ τῆς περὶ τὴν
 οἶνοχοεῖαν ἀγροικίας ὁ αὐτοκράτωρ οἷον κατεγνωκῶς, ἡδύ τι πρὸς με στραφεῖς
 καὶ γαλήνιον ἔβλεψε καὶ μειδιάσας, τῆς ἀμαθείας ἐνέτρεψεν, ὅτι πρὶν τὸ δέπας
 δοθῆναι πρῶτως τῷ βασιλεῖ, τῷ ἐμῷ δεσπότῃ προφθάνων αὐτὸς τὸ κύπελλον
 305 ἐνεχείριζον. Οἱ μὲν τακ[εροι] τε καὶ ἱεροὶ τούτου δάκτυλοι μὸλις ἐπώχουν
 τοῦτο, καίτοι πέλον βραχύτατον, ἢ γεῦσις δὲ τὸν φίλον ἐπόθει ζωμὸν καὶ τὸν
 ἔφοντα μαθητὴν τὴν [αὐ]τῷ συνήθη πόσιν ἐζήτει, καὶ τὸν ὑδροδότην παρεῖναι
 τάχος ἐγλίχετο. Ὡς δὲ τοῦτο ἦν παρακαίριον, μονονουχὶ τοῖς χεῖλεσι προσφά-
 ων τῆς κύλικος, ὅσον μὴ καθυβρίση τῇ καὶ περὶ τὴν πόσιν καχεξία καὶ ἀηδία τὸ

- 400 ἱερὸν ἐκεῖνο τοῦ νυμφίου καὶ βασιλέως συμπόσιον, ὡς πληροῦσθαι καὶ ἐπ' αὐτῷ
ἐκεῖνο δὴ τὸ Ὀμήρειον, «χείλεα μὲν τ' ἐδίην, ὑπερώην δ' οὐκ ἐδίανε», πλήρη
μοι πάλιν ἀνταπεδίδου τὴν κύλικα. Οὕτως τὰ τοῦ Ζαχαρίου καὶ Ἰωὴλ ἐπ' αὐτῷ
συνάπτω καὶ συναρμόζομαι τοὺς τύπους κὰν σοὶ ἐκ τῆς ἀληθείας διερμηνεύων
καὶ τὰς ἀμαυρὰς τῶν πραγμάτων σκιάς [...] ἐναργείας κατα[λευκαί]νων φανό-
405 τατα. Οἷον δὲ καὶ τὸ τὰς ἀπληριθμημένας νηστείας [...] τὸν οἶκον Ἰούδα. Οὐ γὰρ
ἄντικρυς οἶκος ἦν τοῦ Ἰούδα [...] Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐξαγορεύσεως, πρὸς ὃν
πᾶσα περι[.....] τελοῦσης ποιίμνης διὰ πολλῶν τῶν ἐν μέσῳ ἐξομολόγη
[...] ἐφέρε[το] ||

401-402 Π. 22, 495

Αθήνα

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΠΟΛΕΜΗΣ